

Why has the Ukrainian Metropolitan of Halicz, Count Andreas Schepetycki, to suffer in Moscowite confinement?

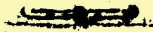
Pourquoi le Metropolitan Ukrainien de Halicz, le comte Andreas Schepetycki a-t-il souffrir comme prisonnier des Moscovites?

By

Par

Prof. Alex de Sushko.

ЗА ШО
Галицький Митрополит
Андрей Гр. Шептицький
МУЧИТЬСЯ
В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ?

— *Каліграф* —

ПРОФ. ДР. ОЛ. СУШКО.

ВІДПЕЧАТ. МАН., Р. В. 1914.

В Друкарні „Канадійсько-Української Видавничої Співшк.
Технічну роботу виконав М. Рамальський.

ЕКСЦЕЛЕНЦІЯ АНДРЕЙ ГР. НА ШЕПТИЧАХ ШЕПТИЦЬКИЙ.

**Галицький Митрополит, Львівський Архiepіскоп, Епi-
скоп Каменця Подільського, Доктор св. Богословія,**

Права і Філософії і т. д., і т. д.

ВЗЯТИЙ В МОСКОВСЬКУ НЕВОЛЮ В ВЕРЕСНИ 1914 Р.

Його Ексцеленція
Високопреосвящений і Всесвітлійший

Кир

АНДРЕЙ АЛЕКСАНДЕР

граф на Шептичах

ШЕПТИЦЬКИЙ

Чина св. Еасилія В.

Божою Милостию і сьвятого Апостольського Престола
Благословенем Галицький Митрополит, Львівський Ар-
хієпископ, Епископ Каменця Подільського, Його Ц. і К.
Апостольського Величества Тайний Радник, Член Ав-
стрійської Палати Вельмож, Член Союму Королівств Га-
личини і Володимирії з Великим Князівством Краків-
ським, Др. св. Богословія, Права і Філософії
і пр. і пр. і пр.

родж. 29 липня 1865, рукопол. 22 серпня 1892, іменов.
Станіславівським Епископом 2 лютого 1889, інтрон. 20
вересня 1889, іменов. Галицьким Митрополитом 31
жовтня 1900, вступив на престол 17 січня 1901 р.

ВЗЯТТЯ В МОСКОВСЬКУ НЕВОЛЮ

в вересни 1914 р.

HUKRDUP

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ.

**МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР.
ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВ-
СЬКІЙ НЕВОЛИ.**

Помодім ся й за Андрея
Нашого Владикеу,
Що пішов за нас до Курска
На муку велику.
Помодім ся за весь Нарід.
За всю Україну, —
Чейже Бог від нас відверне
Страшную руїну...

(З „Піснї про недолю Вітчани
Івана Згуря в Пеню, Алга.)

Така вістка летом блискав-
ки облетіла усї землі заселені
українським Народом, облетіла
да весь пивілізований сьвіт та
дійшла згодом й до відома у-
країнських поселенців в Аме-
риці, викликаючи скрізь загальний
жаль та смуток.

Так отже стало ся... Се, чо-
го ми так дуже бояли ся, перед

чим дрожали та в що ніяк не
хотіли вірити, — показало-сь
нині смертельно холодною й не-
імовірно грізною правдою:
Голова нашої Церкви і загаль-
но узнаний Вожд Народ-
ній — в московській неволи!
Ствердили ся страшну вістку
усї старокраєві часописи,
ствердила й Українська Нев-
длинна парламентарна Комісія
в Відни, що перша сповістила
свїт про нове нещасте
українського Народу...

Сльози тиснуть ся на очи і
они опадають безсилно до
долу... Нещасте за нещастем
валить ся на наш бідний На-
род і земля — здасть ся... то-
му не...

Навжеж була би

се кара Бога за наші гріхи?...

■ ■ ■
“Де вівці — там і Пастир” — отсе були одинокі слова, одинока відповідь, яку мав знаменитий Владика для цивільних і військових достойників що ще в останній хвилі старалися наклонити його до утечі з Львова. “Душу мою положу за вівці мої” — говорив спокійно та з чудною усьмішкою на устах — й високі достойники усувалися з поклоном найбільшій пошани на бік, лишаючи незнаній судьбі Божого Мужа...

■ ■ ■
І Він лишився в місті. Пережив заняті Львова Москалями, переніс з покорю знущання дикої Татарви, що спльондрувала св. Юр. — та спокійно дозволив вивести себе в глибину Росії...

Не перша і не остання українська жертва кривавого царату...

“О, коби Всевишній дозволити мені принести Йому мою кров в жертві за мій бідний Нарід і мою мучену Церкву” — так молився не раз Митрополит Андрей в своїй безконечній ревности і відданю народній й церковній справі, — та

ми молимо Всемогучого Бога, аби заощадив нам останньої жертви та вернув нам в найкращий час нашого знаменитого Пастиря і Вождя — із страшною московською неволі — на тихі води, на ясні зорі...

Всемогучий Боже! Адже вже ріки крові пролягли наші найкрасші сини і доньки за Твою св. Церкву і Твій вірний Нарід... А за спасене Митрополита Андрея заносить до Тебе горячі молитви весь український Народ...

* * *

А далші скупі відомости про дорогого усьому українському Народови в'язня, які від часу до часу продиралися крізь залізні замки московської тюрми, в люті ловила уся українська суспільність на обох півквлях нашої землі, дрожала за кождою невеселою вісткою та горячо бажала знаменитому Достойникови скорого визволення з лютої московської неволі. А настрої, який в тім часі панував в усіх широких українських часописах Канади й Злуч. Держав без виїмку, ілюструють найкрасше слідуєчі новинки вибрані з 44 і 45 ч. ч. “Канад. Русина”.

ЖИТЕ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ГР. ШЕПТИЦЬКОГО ЗАГРОЖЕНЕ.

Петроград. Гр. кат. уніятський Архиепископ Митрополит Андрей гр. Шептицький за сланий Москалями до Нижнього Новгорода над Волгою, отримав дозвіл виїзду до Курска, що є положений більше на полудни.

ЗДОРОВЛЄ МИТРОПОЛИТА Є ДУЖЕ ЗАГРОЖЕНЕ І ЗАХОДИТЬ НЕБЕЗПЕКА, ЩО ОСТРИЙ РОСИЙСЬКИЙ КЛІМАТ МОЖЕ СПРИЧИНИТИ СКОРУ КАТАСТРОФУ.

Так отже осягнула Москва своє: жите нашого найдорозшого Митрополита, нашого Батька і Божда народнього, загрожене дуже а дуже поважно. Відомо загально, що Митрополит Андрей нездужає здавна на ноги. Три рази переходив він смертельні недуги, три рази завдяки пильній опіці лікарів і приятелів, виратовувано його з обнять смерти, — та вжеж чи удасть ся вратувати його нині — далеко серед московських пуц й далеко від умілої лікарської помочи. се справді може нас дуже а ду-

же непокоїти. О, коби Всевишній глянув ласкавим оком на свого вірного слугу й великого мученика за український Нарід...

Часописи, які прийшли до Америки з Росії, доносять про виїзд митрополита графа Шептицького до Росії ось-що:

“Курською дорогою через Москву переїхав галицький митрополит, граф Андрій Шептицький. Митрополита заслано було до Нижнього Новгорода, але він, користаючи з того, що власти лишили йому до виїзду місяця пробування, заявив, що бажав переселити ся з Нижнього Новгорода до Курска. До Курска вислано його під скріпленням конвоем російських жапдармів.” (Місто Курск лежить на полудне від міста Москви, а на північний схід від Києва).

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛІ.

“Остдейтше Рундшав” містить таку допись з Відня під датою 16. м. м.:

“Після відомостей з Кракова з дня 12 вересня військові власти зложили з уряду архи-

єпископа гр. Шептицького, який не хотів опустити Львова разом з уступаючими австрійськими військами."

Вістку ту доповняв гіденська "Райхпост" відомостями, с-триманими від наших послів, що живуть у Відні на еміграції.

"Коли вже — читаємо там — стали числити ся з можли-востію опорожнення Львова ав-стр. армією, не занехано намо-вляти Митрополита, аби раз-ом з війском опустив Львів.

Одначе Митрополит відпо-вів:

"Де вівці, там мусить бути і пастир, — не можу отже під-надним услівем. хочаби і смерть мені грозила, опустити мойого стада і мойого Наро-ду."

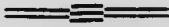
Звернули ся навіть до пре-зидента міністрів і до міністер-ства війни в ціли ужитя інтер-венції намісника і командан-та корпусу, аби Митрополита змусили евентуально навіть проти Його волі опустити мі-сто... одначе нічо не помо-гло... Для православної Росії є наш Князь Церкви типом пе-реконаного Українця і ворога московського православія. Ми зі своєї сторони зробили усе,

що було в нашій силі, аби не зидати Його в московські ру-ки".

Аби чимнебудь виправдати перед культурним світом свій азійсько хуліганський й не-людсько брутальний поступок, пише московський урядовий орган "Новое Время" про при-чини арештованя Митрополи-та Андрея осьтакі очевидні брехні:

"Особливу ревність оказав уніятський львівський митро-полит Андрей гр. Шептицький. Він урядив на площі св. Юра врочисту Службу Божу й сам накликував до вірности Габс-бургам й прокляв "Москалів". За його гроші були зорганізова-ні з місцевих україноманів - мазепинців кадри стрільців - охотників що мали з уніятсь-ких церков стріляти до росій-ських війск. Після тих його вказівок арештовано всіх мі-сцевих "русских" людей, що не зрадили своєї народности. На передодню упадку Львова устроїв митрополит граф Ше-птицький штуку, якою зачуду-вав усе місто. Іменно заім-провізував у себе в митропо-личій палаті ревізію австрій-ських властей. Австрійці най-шли ніби то в нього папери,

компромітуючі його з причини зносин з російськими військами. Митрополит і його палата були окружені жандармами. Але російські власти дійшовши до міста зрозуміли зараз ту комедію. Митрополит гр. Шептицький зістав зараз арешований і під сторожкою відставлений до Київа, де буде відповідати за долю тих 6.000 нещасливих галицько - русских родин, яких живителів арештували Австрійці наслідком денунціяцій і вказівок його помічників і яких або повішено, або вивезено до Лінцу і інших тирольських каземат.”

Що — очевидна річ — в повисших елюкубрациях нема й одробини правди, про се й не треба згадувати. Московська

дич хотіла конче позбутися знаменитого провідника усього українського Народу й галицької гр. кат. Церкви — й сього доконала.

Не перший се і не останній акт варварського насильства азійської Москви супроти українського Народу!

Та вжеж ми віримо в Божу всемогучість та в незглубиму Божу справедливість, а разом з тим і віримо сьвято, що наступить колись день заплати за усі муки і всі катованя які протерпіла наша Вітчизна від московського деспота, — наступить день кари для лютих катів і день радости для вольної України, віримо, що вже незабаром разом з своїм Вождем і Князем

помолять ся на волі невольничі діти...

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. НА ШЕПТИЧАХ ШЕПТИЦЬКИЙ.

е без зворушення переступаєть ся поріг старо-світського гнізда преславного роду Шептицьких, якого судьба так тісно сплела ся з історією України Руси: зразу відчуваєть ся чудну атмосферу переповнену у щерть сердешним пієтизмом для давно минулих віків славної родинної традиції, та їх дорогих памяток, атмосферу серед якої — так здаєть ся — брєнить ніжний шепіт щирих молитов та дружніх розмов предків, чути — здаєть ся — аж до шпіку ту дивну, таємну та невидиму струю, яка містичним ланцухом вяже теперішність з минушістю, з колишньою славою і бадьорістю давних поколінь... Здаєть ся тобі, що ось-ось за хвилю відчинять ся двері, а в тихі сьвітлиці, сповиті таємним сумраком, вїйдуть поважним хороводом дивні постати у жемчужних мітрах та золотистих омофорах... величне товариство архимандритів і владк із роду Шептицьких, з усім їх пишним та византійсько розкішним супроводом.

Серед такої то атмосфери ріс та виховував ся дотеперішний гр. кат. Галицький Митрополит Андрей, четвертий з черги із свого роду на галицько - київськїм митрополичім престолї, а шєстий з Шептицьких, коронованих золотою влади́чою мітрою.

“...Я з діда і прадіда Русин, церков нашу і сьвятий наш обряд цілим серцем полюбив і справі Божій посьвятив ціле жите... А днесь перший раз відзиваючи ся до вас тим моїм пастирським листом, хотів би я, дорогі братя, не лиш переслати вам слово найщирішого мого привіту, але зараєм і відкрити перед вами ціле моє серце і всю вітцівську любов, котру Христос вложив в мою душу... І я би вже днесь бажав, коли би воно було можливе на сїм сьвітї, щоби між вами не було терпіня, не було біди; щоби ви всі — всі до одного, чи ви старі, чи молоді, чи учені, чи неписьменні, чи убожші, чи багатші — щоби ви всі були і на сїм сьвітї і на віки щасливі. Я би хотів обтерти всі слези з очий тих, що плачуть, потішити кожного, що сумує; скріпити кожного, що слабій; уздоровити кожного, що хорий; просьвітити кожного, що темний, я би хотів стати всім для всіх, щоби всіх спасти... І я днесь з Апостолом повтаряю, — а Бог сьвідком, повтаряти могу: Нехай днесь умру, нехай і в вічності не зазнаю шастя, нехай буду відлучений від Христа, коби лише ви, братья мої по крові, були спасені... Бо так вас люблю, що радо готов я вам подати не лиш Божу науку, але і душу, жите своє, бо ви мої возлюблені.”

Ось такою була перша бесїда новопоставленого трийцять і чотиролїтнього станїславівського єпископа Андрея до своїх вірних і сьвященства памятного року 1899. Було се в. повнім значіню того слова “ісповіданє віри” молодого, а вже так високого достойника, ясна програма будучого жита і праці для рідного народа, — публична щира і необлудна спо відь перед вступленєм на тернистий шлях апостольства, мужеське слово нащадка лицарських предків.

“Братья мої милі, — говорив дальше молодий Єпископ, — коли любите свої діти і свій нарід, коли дбаєте о щастє і здоровлє, жийте морально не убивайте самі себе, не убивайте своїх дітий, не марнуйте неморальністю основних фізичних сил народних”. І він накликавав дальше, аби нарід жив морально і тверезо, аби тримав ся разом, а передовсім тримав ся своєї землиці та не випускав її зі своїх рук. “Лучіть ся

разом, — кидав в народ нечувані з того місця кличі — заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлірі громадські, і всякі інші позиточні установи... Здобуйте собі просьвіту... закладайте по селах читальні, захоронки для дітей, дбайте о се, щоби діти ходили до школи... Бо до богацтва суспільність не дійде без правдивої просьвіти і без неї легко то, що має, стратить. Дятого то справедливо люди цінять собі науку і просьвіту... Нарід, що має учених, здобуває собі у інших признанє і честь і люди з ним рахувати ся мусять.”

А як чудно просто та ясно, а при тім як проречисто промовляв Преосвящений Андрей до учителів:

“Ви, говорить він, що працюєте безпосередно над вихованем молодіжи, старайте ся о просьвіченє їх розуму, но не менше о ублагородненє їх сердець. Давайте молодіжи таку просьвіту, котра би їх научила не лиш теорії, але також й практики житя. Учїть їх жити. Звертайте їх бажаня й охоту до того, що є підставою богацтва і сили народної. Нехай вже молоді діти учать ся любити свою землю, нехай учать ся діти при ній працювати. Нехай будучі покоління возьмуть в свої руки торговлю і промисл, бо слабою завсїгда є суспільність, що свого промислу не має; убогою суспільність, в котрій торгують чужинці. Не ся суспільність щаслива й богата, що має численних теоретиків, але ся, котра в кождім напрямі сама собі вистарчає. Вирабляйте в молодіжи самостійність, індивідуальність, учїть їх на себе більше числити, ніж на других, не оглядати ся на поміч правительства і краю, але власною ініціативою доробляти ся самостійного биту.

В молодіж, поручену вашій опіці, щіпляйте сильні пересьвідченя християнські, учїть їх бути добрими Християнами. Показуйте їм, як віра опирає ся на розумі, дбайте о то, щоби собі віру цінили, щоби її розуміли і щоби після неї жили. Памятайте, що як моральність в житю, так в науці кождій, віра має бути провідним сьвітлом чоловіка. Памятайте що не до самих сьвящеників катехитів належить моральне вихованє молодіжи, але до всіх, котрі мають якийнебудь у-

діл в вихованю, — а що пересвідчення релігійні, віра, є підставою морального вихованя. виробляйте в молодих почуте правости і совісної праці. Бо коли дитина не привикне від молодости до совісного сповнюваня обовязку, коли не привикне до правости, легкодушно й безсовісно буде колись чужими грішми розкидати. Нехай від молодости учать ся шанувати себе самих, нехай за встид собі уважають всяке нарушене чужої власности, чи то воно буде простою крадежею, чи нечесною спекуляцією, чи безсовісним занедбанем обовязку зглядом других.

А передовсім давайте добрий примір молодіжи своїм власним поступованем. Примір, чи злий чи добрий, се також научане, а научане без порівняня вимовнійше чим слова.”

Та чи маю переписувати усе те чудове послане? Любим всі своє — говорить на прикінці Єпископ Андрей, — свого тримаймо ся і про своє дбаймо, але стеремім ся ненависти бо ненависть, се чувство нехристиянське. Стеремім ся і між собою ненависти і роздору, злишної партійности; скупляймо свої сили, бо сили розділені є завсїгда слабї”, — та кінчить се не бувале іще на Руси послане чудовим старозавітним благословенем:

“Благословен ти (народе мій любий) в місті, і благословен ти на селі; благословені діти твої і плоди землі твоєї: благословені стада волів твоїх і череди овець твоїх. Благословені шпихлірі твої. Благословений ти, коли виходиш і благословений поворот твій... Нехай Господь пішле благословенне на твої комори, і на все, на що тільки положиш руку свою на землі, котру Господь Бог твій дав тобі. Нехай поставить тебе Господь Бог твій своїм народом сьвятим... Й най Господь Бог твій благословить тебе в родині твоїй й в прибутку твоєму худоби і в плодах землі твоєї. Нехай отворить тобі Господь сокровище своїх дібр, небо, шоби воно зрошувало до щем ниви твої в догідний час. най благословить всі діла рук твоїх...”

Такий був перший публичний виступ Преосьвященого Андрея, а Бог сьвідком і всі ми, що гляділи ось вже пятнайцятий рік на Його працю. бачимо нині добре, що своєї присяги.

зложеної на самому вступі своєї апостольської праці, Він вповні дотримав, та ні на волос не відступив від ясно зачеркненої тоді програми, хиба що протягом літ її розширив і поглибив ще більше, а іменно з тою хвилиною, коли дня 17. І. 1901 р. засів на митрополичім престолі у Львові.

Бо після слів — наступили діла: широким руслом поплила праця, що обіймала усі поля нашого життя-буття в першому десятиліттю нового століття, праця невпинна та вичерпуюча, енергічна та плянова, — а при тім націхована горячою любовю “нашої наймилішої Вітчизни” і народу та безумовним відданем кат. Церкві. Величиною тої праці будить Високопреосвящений Митрополит загальний подив — навіть поза границями нашого краю, хоча Він сам у своїй шляхотній встидливості душі не раз “зі страхом питаєть ся себе самого: чи сповнив я свої обовязки? Виджу много справ зачатих, а не докінчених, много даних обітниць, ще не сповнених, много нових і конечних порядків, на котрих ані часу, ані сил — видаєть ся — не стало”... Бо Робітник се незвичайний, ум високий, гадки вірлині, погляд далекий — геніяльний, почуте відвічальности — глибоке. “Я бояв ся уряду єпископа передовсім тому, бо є річню страшною відповідати перед судом Божим за спасене тисячів людей... А обовязки свої так понимаю, що не лиш для вірних, що тепер живють, маю з дня на день працювати і зробити все, що лиш в мой силі, — маю обовязки і для будучих поколінь... Щось зділати для Церкви і народа... се для мене такі діла довершити, котрі би і пізнійшим поколіням служили; працю для будучности уважаю за річ сто разів важнійшу, як все, що можна для хвилі теперішної зробити. Маємо тепер класти в організації християнській нашого народа ті цеголки, на котрих наслідники наші будуть будувати. Від праці нашої теперішної залежить будучність нашої Церкви і Народа. Обовязки не сповнені тепер кроваво відбили би ся колись, а наслідники, наші діти, могли би нас колись проклинати.

А попри все те — “в кожній праці і в кождім слові... я шунаю лиш добра народа зглядом котрого почуваю ся до важних і сьвятих для мене обовязків. Ті обовязки вкладає на

мене не лиш мов становишко митрополита, але і торжественна присяга, зложена в день вступлення в монастир, що буду для добра руської суспільности по силам працювати, а найбільше власне пересвідченє, котре мене ставляє в рядї горжан патріотів, з котрих хотїв би я бути найліпшим.”

Як отже бачимо — перед нами станув муж незвичайної величи і шляхотности духа і серця, муж не сучасної хвилі, що захоплюєть ся дешевими а безвартісними успіхами дня: се муж, що пророчим зором глядить в будучиість та ставить трівкі основи, “на котрих наслідники наші будуть будувати” — муж епоховий.

Треба признати — так не промовляв до нас іще ніхто із Його попередників, ніхто не відкривав перед нами так широких горизонтів, але при тім — й ніхто, попри, гарні слова не розвинув так величної, широкої та так хосенної діяльности на всіх полях нашого життя для загального добра.

А поле праці було широке. Нарід занедбаний та темний ставав ся предметом торгів і несовісної експльоатації чужих і своїх, серед інтелігенції приймали ся нездорові кличі імпортовані з заграниці, культурний та моральний рівень духовенства обнизив ся значно, артистична й літературно-наукова продукція була нужденна, польсько - руські відносини комплікувались з дня на день, атмосфера в краю ставала душною та нездоровою, а до того всього — прилучила ся іще безпардонна, брутальна та просто цинічна руссофільсько-православна агітація. А тут ще й українська еміграція витягала руку та чим раз голоснійше кликала ратунку! А супроти усього того стояв наш Архисреї — можна сьміло сказати — сам один, не маючи біля себе буквально ні одної душі, яка подала би Йому дружню помічну руку на тернистий шлях важкої праці. Прийшло ся отже іти одинцем, на перебій, та починати усе “аб ово”, виховувати собі робітників на велике жниво, — прийшло ся справді “класти основи”.

І Він пішов. Праця почала ся від народу. Візитації і місії, проповіді і словіди, пастирські писаня і цілі розвідки. науки і ради, напімнення і батьківські погрози — усе те зробило в короткім часі Митрополита Андрея постатию серед наро-

ду незвичайно популярною та улюбленою. Нарід здригнувся. “Самісте виділи — говорив Митрополит до своїх улюблених Гуцулів — що не желував сми для Вас ані сил, ані здорове. Ек міг — чесом і захриплим голосом — проповідавсми Вам слово Боже. Ви охотне слухали моєї бесіди і бралисте собі ві до серця. Через це ми си так обопільне пізнали. так си щиро полюбили, тільки золотих ниток любви понасновувало си між мнов а Вами, що певне приймете від мене радо і це письмо, котре вам здалека посилаю”. А се, що говорив Митрополит до своїх “улюблених Гуцулів”, се може він сьміливо сказати до усього нашого народу не лише в Галичині, але і на еміграції: в Босні, в Зед. Державах, Бразилії і Канаді. Проречистим сьвідоцтвом усього того є поважне число чудових мовою і змістом пастирських листів, яких оголошених лише друком у нас під руками понад 50! А є між ними справдішні наукові розправи, в яких обговорюють ся не лише питання чисто церковно - релігійні, але й дражливі квестії суспільно-політичної закраски, націховані все рідким тактом, глибоким розумом, знанєм та оригінальністю, а при тім чудною безпретенціональністю, недостатчю усякої пересади, естетикою та культурою вислову, щирістю гадок, вражіннь та почувань. Не диво отже, що якась дивна міць і сила переконання пливе в душу читача із тих незрівнаних писань Митрополита Андрея та каже клонити низко голову перед Його могутною постаттю Учителя, Апостола, Пророка. І сьміливо можна сказати, що не було у нас в останніх часах ні одної такої поважної хвилі, в якій би не забрав свого розважного слова наш Митрополит, без огляду на се, чи се була справа народньої моральности і релігійности, чи народньої культури і просьвіти (університет, Маркіянове сьвято) чи вкінці народньої економії (квестія соціальна) або народньої політики (вибори Поляки гр. кат. обряду, конскрипція, руссофільсько-православна агітація. . .)

За тим, а може рівночасно пішла праця над піднесенєм духовенства. Реформа львівської духовної семинарії, висиланє десятків молодих богословів на висші студії за границю усуненє непотизму і протекційности при обсаді високих цер-

ковних становиск, горячі й повні батьківської печаливости і любови заклики духовенства до солідарности і морального піднесеня, ба — зазиви до сьвятости і апостольства, а навіть до поготівля на труди, муки і смерть при недалекій праці над зєдиненем восточних церков — усе те електризує духовенство та каже йому глядіти з подивом на свого великого Провідника, бути готовим віддати за нього радо жите і душу. В слід за тим пішла реорганізація Чина Сестер Василянок і Служебниць, креоване Чина Студитського. Правда — мало хто усе те бачить, але очевидці знають, що усе те, се якраз частина тих трівких основ, на яких нащадки будуватимуть непохитну будівлю красшої будучности.

Та на тім не кінець. Брак культури і культурности, недостача людей на полі артистичної та літературно-наукової продукції, брак характерів і людей ідеї та чину — усе те непокоїть Достойного мужа та каже Йому і тут класти цегли під трівкі основи красшої будучности, а не вдоволяти ся палїятивами, або проблематичної вартости успіхами хвилі. В слід за тим повстає “Вакаційна оселя” для дітий в Милованю, рільничі школи в Коршові і Замарстинові, щедрими дарами допомагаєть ся рік-річно учеників середних шкіл, княжими жертвами в грошах і землі спомагаєть ся наше Руське Товариство Педагогічне, а іменно Бурсу тогож Товариства, креуєть ся Санаторію українських медиків в Підлютім, висилаєть ся за границу на висші студії що найталановитїйших наших студентів університету, щедрими підмогами даєть ся спромогу здобувати собі високу артистичну культуру цілим десяткам наших молодих малярів, різьбарів та співаків, робить ся енергічні заходи біля креованя нашого університету та міліоновою жертвою ставить ся на ноги “Національний Музей”, який має не лише дати захист неоціненним памяткам нашої старинної культури і штуки, але також стати осередком і місцем праці учених дослідників нашої старини в ціли відшуканя і обнови ідеалу нашої рідної штуки і стилю — на основі нашої сьвітлої артистичної традиції. Носить ся також з гакою креованя великого наукового Інституту, в яким виховували ся би і працювали учені дослідники прецікавої культури

рідного нам Сходу — під проводом учених європейської слави, стягнених до Львова з усіх культурних центрів Європи... Та вкінці, чи ж можна відгадати супроти того усього, що уже Митрополит Андрей зробив для двигнення нашої національної культури, кудою і як далеко пішов би Його творчий ум і геній? Одначе і так поза усім тим лежать неоцінені ще належно трі вкі здобутки Впреосвященого Андрея на полі нашої економічної праці, про що багато могли би сказати наші провідники економічної роботи в краю й наші економічні інституції. Не згадуємо вже про Народну Лічницю у Львові, про сотисячну фундацію і записи в Станіславові, монастир в Склинкові, цінні фундації в Тернополи, на Буковині, в Босні, купно Зарваниці і двору в Замарстинові — та вкінці про чимало такого, про що не доходять ніякі вісти до публичного відома.

Памятав також Митрополит Андрей і про своїх бідних й забутих усіми вірних Русинів - Українців в Канаді. Бо коли ми перед літами почали були слати до Львова листи за листами, аби наші братя в старім краю змилювали ся над нами та подали нам в Канаді помічну руку, посилаючи нам українські книжки, часописи, а там учителів а головнио сьвящеників, пару літ наші благаня лишили ся без всякого відгону. Не чули наших просьб і в св. Юрі. Правда — саме тоді переживала наша Церква в Галичині тяжкі переломові часи (після смерти Митрополита - Кардинала Сильвестра Сембратовича й за короткого правління пок. Митрополита Юліяна Куїловського), — та вжеж скоро лише на митрополичім престолі засів наш знаменитий Архієрей Андрей, усе змінило ся до непізнання. Листам наших людий з Канади посьвятив Він дуже пильну увагу, читав їх дуже уважно та журился днями і почамы, як би то нам бідним помочи як найборше і як найвидатнійше. Писав сам власноручні листи до Канади і до Злучених Держав, вивідував ся в кожного, хто лише приїхав до старого краю з Америки, про відносини в Канаді та почав і взивати своїх сьвящеників, аби хто може посьвятив ся службі рідних братів в Канаді. На жаль на горячі просьби Митрополита не відкликав ся ніхтс, — можливо, що усї бояли ся далекої і невідомої нікому Канади. Прийшло ся радити и-

накше. Сам Митрополит засідає отже до праці та пише для нас чудову книжочку під заголовком: "Правда віри" (1902 р.). Що се була за книжочка, про се свідчить найкрасе те, що вона розійшла ся між нами в дуже короткім часі в кількох виданнях, та ще й показуєть ся потреба нового видання. Після того післав нам наш знаменитий опікун о. місіонаря — раз, другий і третій (два рази о. Вас. Жолдака, а третій раз пок. о. Барнша; не згадуємо вже про ВПр. о. Протоігумена Філяса; вислав нам також відомого галицького діяча на полі народнього шкільництва о. Ваня, та сей — на жаль — не відважив ся загостити до нас), — а вкінци не зважаючи зівсім ні на своє не міцне здоровле, ні на просьби лікаря і родини — всів на корабель та загостив сам до нас, аби тільки приглянути ся нашим гараздам, пізнати нас і наші потреби та так і подбати про все те, що нам потрібне для нашого духовного і національного істнованя в Канаді.

Гостини нашого найдорозшого Гостя у нас памятного 1910 р., не забуде з нас ніхто до смерти. Життьє жеж наші славні фармері, які 50 миль ішли пішки з недоступних околиць, аби на власні очі поглянути на незвичайного Гостя. Ми всі витали Його усе як справдішного князя і вождя нашого Народу та тішили невимовно й тими заявами найглубшої пошани, які оказували Митрополитови Андрєві чужинці. осліплєні просто блеском незвичайних предметів Його зовні і характеру. Правда — у Ванкувер наші соціялісти неважили знаменитого Достойника, нехтуючи тим самим і гідні права гостинности, які навіть дикинами шанують — та вжеж як чудовими словами простив їм Митрополит Андрєй їх нерозважний поступок: про се нехай служить отсе місце в його другій прегарній книжочці посвяченій рівнож нам "Канаднийським Русинам" (Жовква 1911 р.).

"За зле не маю тим бідним збаламученим хлопцям їх поступованя. Не лишень давно їм з цілого серця відпустив, але навіть ані найменшої хвильки немав я до них урази. Жаль мені було, що я через те не міг зробити в Ванкувері того, що по приїхав, що ледви кількох людей міг висповідати і міг Боже слово проповідати лиш тим не многим. А з другої сторо-

ни я цілим серцем тішив ся, що міг бодай троха потерпіти для Ісуса Христа, котрий за мене проляв Свою кров. А тішу ся ще і для того, бо з того приміру хиба кождий переконав ся, що соціялізм не веде до доброго, коли веде до такої ненависти Божого слова і тих, котрі хотять Боже слово людям проповідати.”

Нехайже у непамять піде усе те, що прикрого дізнав наш високий Гість в часі свого побуту у нас... За се сьміливо скажемо, що Його найдорожшої гостини у нас ми не забудемо ніколи та що Його золоті слова, які Він лишив нам в дарунку у своїх численних проповідях на безмежних просторах Каді від Галіфаксу аж до Ванкувер, — западуть глибоко в наших серцях і не завмруть там ніколи, — поки нашого життя стане. А Його чудові книжочки, писані Ним для нашого добра і нашого спасеня Його власною рукою, стануть для нас другим Евангелієм, яке ми сами читатимемо з найбільшою пошаною та перекажемо нашим дітям, внукам і правнукам, як найчистійше жерело чудових наук та вказівок для ратованя і захованя українського племені в новій нашій Вітчизні.

Остаточним вицьвітом горячих змагань Митрополита Андрея в цілі поліпшеня нашої долі було вивднанє для нас у св. Апостольської Столиці гр. катол. Єпископа. Як відомо—заходи Його увіичали ся як найкрасшими успіхами і нині ми тішимо ся нашим знаменитим Єпископом. Високопреосьвященним Архієреєм Н. Будкою і як нашим Найліпшим духовим Батьком і як Божим Вибранцем, який у всіх кроках Свого важкого Апостольського званя стараєть ся іти слідами свого знаменитого Зверхника — в тій кріпкій надії, що дорога самопосвяти і найревнійшої апостольської праці серед вірних Українців запровадить найпевнійше до красної долі рідного Народу.

Про креованє гр. катол. української Єпископії в Зєдинєних Державах рівнож заходами Митрополита Андрея вже й не згадуємо. Не згадуємо також і про Його дальші заходи в цілі креованя такої самої Єпископії в Бразилії: велика війна, а вкінци й бруталне арештованє знаменитого Архієрея й ви-

везене Його в глибину Росії знівечили усі Його великі пляни й замисли. . .

Мілтонер в латаній шаті.

Змалювати в повні ідеально гарну й ангельсько шляхотну постать Митрополита Андрея — се вдячна задача будучого Його біографа й ученого історика. Та вжеж і наш скромний образ знаменитого Архієрея не був-би можливо повний коли би ми не кинули жмінки сьвітла іще на один бік геніяльної Його псіхе (душі), а іменно на Його небуденні здібности економічно - адміністраційні.

Економічно-адміністраційне підготовленє виніс Митрополит вже з родинного дому з під руки свого бл. п. Вітця, людини великих прикмет духа і серця, що славив ся не лише щасливим власником прецінних зборів української й польської старини, але й ошадним мудрим і знаменитим адміністратором своїх великих родинних посіlostей в Галичині й Росії. Підготовленє се стало опісля високому церковному достойникови в великій пригоді при економічній управі просторих дібр галицької гр. кат. Митрополії.

Добра теперішної галицької Митрополії — се скромні останки колишніх велико - панських посіlostей, дарованих перед сотнями літ галицькій Епископії ше нашими галицьки ми князями. Після упадку галицько - волинської держави (1340 р.) польське правительство стало полегка відбрати галицькій Митрополії її земські посіlostи та наділювати ними згодом засноване латинське архієпископство... Згодом галицька Митрополія, зглядно епископство підупало цілком, а відновленє з початком 16-того столітя з трудом почало доходити давних прав й збирати затрачені добра... В многоважних тих зм ганях положив найбільші заслуги зі всіх галицько-львівських Владик Епископ Йосиф Шумлянський (ум. 1708) та перший галицький Митрополит під австрійським правлінням Антіп Ангелович (ум. 1814 р.). Третім з черги великим помножителем економічної сили галицької Митрополії є безперечно Митрополит Андрей Шептицький.

Завдяки Його заходам добра Галицької Митрополії поважно зросли, а крім того завдяки незвичайно мудрій адміністрації, якої усі нитки зібрав Він з самого початку звогого правління на сьвятоюрськїм митрополичїм престолї у своїх руках, доходи з усіх дїбр Митрополії зросли скоро так енормно, що старенькї сьвятоюрськї крилошани, якї були сьвідками економїчної управи добрами Митрополії ще покїйними Сем братовичами й Литвиновичем, не хотїли просто вірити власним очам. Показало ся іменно, що митрополичї добра, якї прим. таким Сембратовичам могли дати лише дуже скромнї річні доходи, під умїлою управою Митрополита Андрея приносили в останних кількох роках пів мільона корон річного доходу. Була се сума, що чудувала усіх стареньких крилошан, — та не впроваджувала в захват... одного Митрополита Андрея...

Бо вжеж тисячнї справи першорядної ваги для усього нашого народного життя, якими — сьміливо можна сказати кермував Митрополит Андрей при помочи найкрасших наших передових людей того рода як др. Евген Олесницький. Др. Кость Левицький, пок. Др. Тад. Соловій, проф. Ів. Левинський, Михайло Павлик і чимало інших. тисячнї справи, яких кінцї навязували ся та розвязували ся у Львові, Відни. Римі, Київі та Петербурзі — не змогли відвернути уваги того генїяльного ума й від звичайних економїчних справ адміністрації митрополичих дїбр...

Чому?

“Мільонів нам треба!” — говорив нераз Митрополит Андрей в кружку приятелїв, зажурений сердечно великими грошевими потребами, яких домагали ся все сьвіжі і сьвіжі народнї інституції й організації, покликанї до життя нераз Його власним генїяльним умом й Його грошевими засобами.

“Мільонів нам треба” — говорив все та кожду вільну хвилину посьвячував нарадам над способами піднесеня старих доходів й придуманєм нових жерел доходів... І кількож то безсонних ночий перейшло Йому так на того рода нарадах в товаристві таких знаменитих наших економїстів як пок. Др. Тадей Соловій, Крилошанин і суспільний діяч Тит Вой-

наровський, Казимир і Лев графи Шептицькі. . . Не диво отже, що і доходи Митрополії зростали з року на рік, — а тим самим й зростав наш народний культурно - екопомічний доробок.

Треба ж бо іменно знати, що Митрополит Андрей заходився біля побільшення доходів своєї Митрополії був лише пильним тимчасовим адміністратором тих дібр, який з півмільйонного річного доходу з них лишав на своє утриманє стільки, що не мав за що справити собі копечної одежини та все ходив в латанім, — за се весь великанський той дохід (як на наші відносини) віддавав в цілости через руки свого знаменитого друга і дорадника, о. Тита Войнаровського, на різні наші народні інституції й організації. . .

*

Зваживши сказане, гляне може не один з нас трохи иншим оком на наш національний розвиток останніх десяти літ, ніж до тепер глядів та зрозуміє може не одно, про що не місце і не пора тут згадувати. . . Загально дивлячись скажемо сміло, що в знаменитім мученику царського деспотизму який може ось-ось догасає у непривітній курській тюрмі, втрапив Галичина й втратив весь український Народ великого Вибранця Божого, великого народного Провідника і Вождя, — справдішного Мужа Божого Провидія. — **Мужа не до заступленя.**

Се Божий чоловік, Муж сьвятий, який для свого Народу посьвятив усе своє житє. який і готов понести за той Народ найстрашнійші муки.

* * *

Ось так представляєть ся, на жаль — побіжн^ю лише шкіцована нами діяльність Митрополита Андрея як Епископа, горожанина і патріота. Як бачимо одначе — праця грандіозна і вже тепер богата цінними результатами, хоча і особа самого Робітника стоїть десь далеко поза усім тим — сповита серпанком благородної встидливости висококультурної душі, яка не торгує своїми почувалями і ділами та не виставляє себе на публичний вид і не жадна голосного призна-

ня та вдяки. Одначе, як звичайно на світі — було між нами чимало і таких, що з самого початку відносили ся до особи і праці Достойного Ювілята підзорливо, недовірливо, а ча сами навіть з явною ненавистю. Ба, дійшло навіть до того, що нашого Найдостойнішого Архіврея названо “зрадником Валенродом”!...

Причини недовіря “своїх” — були різні. Свої заховували резерву раз з огляду на національну атмосферу, серед якої Митрополит Андрей зріс і виховав ся, не звертаючи зі-всім уваги на традицію роду і не бажаючи зі-всім ввійти в псіху Архіврея, а друге з огляду на ту традиційну недостачу довіря Русинів до своїх попередних вярхів, які рідко заслугували собі того довіря а зрештою і не дуже дбали про нього. Одначе думаємо, що була ще й третя причина спорадичного нашого недовіря до Митрополита Андрея, а саме певного рода псіхічна недуга деяких кругів нашої суспільности, яка всіх і вся підозріває та з недовірем відносить ся до слів, вважаючи слова середником до закриваня дійсних гадок і замірів. Та чиж можна видумати більший абсурд, як підозрівати хрустально чисту душу Митрополита Андрея в колізії слова і чину?!

Та вжеж на терне і каміне, що котили ся під Його ноги протягом усього часу Його діяльности Він не оглядав ся: ішов вперед тернистою дорогою посвятити і самовідречення та працював невтомно для культурного та економічного відродження свого народа. А зваживши усе те, треба подивляти Його безконечну доброту і віру у свої сили та конечну побіду добрих прикмет людий; не диво отже, що ішов Він неначе той велит з казки — пераз по острих і колючих скелях людської злоби, глупоти та нікчемности, з кріпкою вірою в животність і побіду голошених ним ідеалів. І ні одного оклику знеохоти зневіри, а бодай протесту людини не раз тяжко обидженої в її найсвятійших почуваннях ніхто з уст Його ніколи не почув, — а зраненого серця і роздертої душі великого провідника і патріота — ніхто із смертних не бачив...

В приватнім житю Митрополит Андрей — се в повнім значіню слова чоловік. Золоте серце, без тіни гордості і

злої волі, серце, що вірить без упереджень та видить все і скрізь лише добрі сторони людей. В поведеню з людьми владає відразу в очі той дивний чар найніжнійшої чемності, яким єднає собі, як то кажуть, з місця кожного без виімку. Додаймо до того чудно глибоку і всесторонню науку, підперту сльнченим знанєм усіх живучих європейських культурних мов, а крім того клясичних мов старини і деяких орієнтальних, додаймо рідку бистроту ума і дивний дар орієнтації, без примірну працьовитість, а до того неудавану простоту, безпретенціональність і скромність, побожність і аскетизм та людяну виrozumіість для людських слабостей, тоді стане перед нами в цілій величі і красі псіхе велика та геніяльна. — постать не буденна, неначе з криці викута, віковічна.

Такі люди родять ся раз на сотні літ. І справді — від часів Острожських, Потіїв, Рутських, Кунцевичів, Сьотрицьких і Могилів на дармо шукали би ми постаті рівної Митрополитови Андрію.

І неначе той старозавітний пророк рисуєть ся перед нашими очима величннн постать Високопреосьвященого Андрея. Неначе той велит, сказали ми, ішов Єін досі вперед не оглядаючись ні нащо. — неначе той велит піде Він і дальше в не знану будуччину. І не було Йому навіть часу глянути позад себе і кинути бодай оком на се, що вже минуло, що вже зроблене, що вже лягло трівким “зелізним” капіталом в наш національний скарб. Не було часу, бо несподівано зближилось ся “время люте”. московська неволя. . .

Та Митрополит Андрей не злякав ся смертельного ворога. “Де вівці гинуть, там нехай гине і пастир” — сказав і пішов на люті муки невмолимого ворога, — а за ним поніс ся плач і лямент мільонів Його вірних синів і доньок, що, дасть Бог — не на дармо зносять руки до неба та благають Всемогучого Бога:

Всесильний і Времилосердний Боже! Верни нам нашого найдорозшого Батька і Вожда, спаси з лютої московської неволі та дозволь нам ще многі літа тішити ся і користати Його мудрим проводом. . .

ДО РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ КАНАДИ.

ЗОЛОТІ СЛОВА МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ГР. ШЕПТИЦЬКОГО.

НАЙБІЛЬША ПОТРЕБА.

Не знати, мої дорогі братя, мої дорогі сестри, чи може бути на світі щось, чого би більше чоловікови було потреба, як світла Божої науки і тепла Божої любови.

Так, як для тіла то ясне сонечко на небі, що дає світло і тепло, є так для життя потрібним, що якщо загасло, ніхто би з нас ні одної днини на світі не пожив, так для душі потреба Божої благодати, що розум пресвічає і закріває серце.

Без неї наше смертне тіло, а сто раз важніша від тіла душа не має надприродного життя і є близькою вічного затрачєня.

У кого в душі світить ся небесне сонце Божої благодати, той щасливий і безпечний, хочай би не знати як тяжке мав жите.

Але хто живе без Божої благодати в тяжкій грісі, постав его серед розкошій і богатих цісарських палат, щастя і супокою не знайде, а если перед смертю не спокутує ся, пропаде на віки.

НАША МОЛОДІЖ В КАНАДІ.

Я переїхав цілу Канаду, старався по можливості всюди б.ти і все пізнати. Всюди у всіх церквах одно мене найбільше вразило, що в церкві нема і половини тої молодіжи, як буває в Галичині, хоча б для того, що молодці можуть скорше женитися, бо не мають обов'язку військової служби.

Аж страх подумати, кілька соток, кілька тисяч руських дітей, котрі зовсім ніколи катехизму не училися, зовсім не знають сьв. віри, а проте не будуть в життю християнами.

Правительство канадійське дуже дбає о школи і всюди школи закладаються. Маємо навіть дві висші школи, в котрих старші хлопці учаться на професорів до наших руських шкіл по колоніях. За основанє тих шкіл ми повинні Правительству Канадійському бути дійсно вдячними і є надія, що з тих шкіл вийдуть учителі, котрі ревно і з пожертвоуанєм і добре будуть для наших дітей в школах працювати. Знайдуться певно межі ними і такі, що бодай в частини заступлять сьвященика, з'уміють і схотять дітей катехизму навчити та виховати їх на християн.

Але як раз в тім найбільша трудність. Чи ті молодці, що дітьми майже опустили старий край і вирости, виховалися поміж чужими, чи вони самі не затратять того, що є найбільшим нашим народним добром — нашу сьвяту віру, наш сьвятій обряд, нашу мову, що їй нам наші діди і прадіди передали? Чи поміж ними не знайдуться такі, котрі дадуться перекупити і за чужі гроші будуть поміж нашим народом нищити і псувати те, що є найціннішим в нашій батьківщині і бологом будуть обкидувати наші сьвятоці? Того я, мої дорогі, дуже а дуже боюся. . .

До молодіжи в середних і висших школах.

І ти русько-українська молодіже, що в учительських семінариях і висших школах виховуєшся на се, щоб стати провідниками дітей, не забувайте, що Ви діти християнс. родичів.

діти християнського народу, бороніть ся перед злими впливами чужих, котрі хотять Вам віру Вашу відобрати і ужити Вас за оруде против власного Вашого народу.

Вороги хотять народови відобрати его народність, его віру, его обряд, самі не могли би нічого доказати, шукають таких, котрі би продали їм свої услуги і помогли їм знищити їм руський нарід в Канаді, знають, що о таких трудно поміж дорослими, длятого до молодіжи звертають ся. Пресвитеріяни платять тим, котрі схотять до їх школи записати ся і пристати на їх віру. Знають, що коли підкопають віру, в коротці відберуть обряд і затратить ся народність. Бо, если в чім є надія, що наш нарід не стратить своєї мови і народности, то як раз в вірі і в обряді. Перед злими впливами бороніть же себе і товаришів.

Если Ваша праця має бути хосенною для народа, то му сить відповідати его потребам. Если хочете мати вплив на нарід, не можете бути єму чужими, як би Ви були, если би Ви не знали, не розуміли, не цїнили християнсько-католицької віри і нашого обряду.

Ваша задача не полягає лиш в тім, щоби діти навчити читати, писати, рахунків. Ви маєте ті діти і виховати, виробити їх характер, навчити Божий закон заховувати, родичів слухати і поважати, маєте поставити основи моральности під їх будуче житє. Не сповните сеї задачі, если самі не будете глибоко пересвідченими християнами, людьми о сильних характерах і чистих совістях.

Віра загрожена.

Нігде на сьвітї не находять ся Русини в більшім небезпеченстві о вічне спасенє, як в Канаді, бо і нігде на сьвітї нема так завзятих і могучих противників нашої віри. Конечно напосіли ся на те, щоб наш нарід від Церкви відорвати і сотки тисячів долярів дають на сю ціль. Певно не з християнської любви, не з ревности о спасенє душ. Іде їм лиш о те, щоби Русинів запрячи до своєї ціли, а тою цілию є знищен-

не нашої сьвятої віри і нашої сьвятої Церкви. Они спостерегли, що положене в Канаді таке, що Русини дійдуть колись до великих маєтків і будуть мати в краю велике значінє. По розуміли і те, що вже само положене і брак сьвящеників і трудности душпастирської праці є для наших людей таким утрудненєм в захованю сьвятої віри і вихованю в ній своїх дітей, що і без усильної праці противників, много з наших сратить віру. Дятого надіють ся, що зможуть і всіх Русинів привести в свій табор. На жаль в деяких околицях і з деяких зглядів то їм удало ся. Потягнули за собою нещасливих людей, з котрих одні для гроша і без пересьвідчення, иньші в добрій вірі з несьвідомости віддали ся під їх провід і разом з ними зачали працювати для їх справи против нас. Небезпеченьство велике не лиш для того, що йде о переважну і найважнійшу справу, о сьвяту віру, о Церков, о вічне спасєнє але і дятого, що если не зробимо всі що лиш дасть ся, то діти ваші, дорогі Братя, цілком затратять свою віру, свій сьв. обряд, і стануть ворогами тої Церкви, котра їх предків боронила перед многими ворогами і спасла наш нарід від цілковитого винародовленя, стануть ся ворогами сьв. Унії то є, сьвятої католицької Церкви в нашім греко-руськім обряді. Щоби цілє свою осягнути, взяли ся на дивні способи, котрі самі суть доказом, що їх цілє не є благородною, бо нечесними средствами, неправдою, ошуканьством не йде ся до доброї мети. Цілє ніколи не осьвячає средств.

Дбайте про дітей.

Виж родичі памятайте, що єсть вашим сьвятим обовязком перед Господом Богом працювати над добрим вихованєм своїх дітей і посилати їх до школи де лишєнь можливо. Если хочете, щоб вас діти на старість шанували, щоб вас колись не виганяли з хати, дбайте завчасу о те, щоби діти добре знали і Божий закон і правди сьв. віри і щоб хотіли добре по христянськи чесно і уцтиво жити і працювати. Дбайте о них старайте ся, працюйте, бо від того залежить щастє ваше на старі літа, від того залежить і щастє ваших дітей. Бо лишєнь

той щасливий, хто порядним чоловіком і добре знає свою віру і після неї живе.

І в старім краю суть родичі обов'язані працювати над вихованем дітей. Але тут в нас мають в тій праці много помочи. Навіть там де родичі свого обов'язку не сповнять, заступлять їх душпастир і учитель. В Канаді нема кому заступити родичів; як родичі своїх обов'язків не сповнять, діти будуть злими християнами, не виростуть на чесних людей і готові колись проклинати память своїх родичів.

Вже й правительство о то дбає, щоб в кожній місцевости була школа, а радше, щоб школи були так розсіяні по заселеним фармами краю, щоб від жадної хати не було дальше до школи як півтретя англійської милі.

Уплине еще много часу заким будуть зорганізовані всі школи і заким в кожній буде учитель. Але се в великій частині залежить від наших людей, коли схотять мати свою школу, бо відай всюда де наші фармари живуть єсть така установа, що люди з шкільного дистрикту сами вибирають собі учителів, котрі самостійно заряджують школою, приймають учителя, укладають ся з ним о пенсію. в данім случаю відправляють его. Тож де люди більше о просвіту і школу дбають, там і скорше буде школа і учитель буде ліпший.

Яких потреба учителів?

Важна се річ добре дібрати учителя. Добрих учителів буде добра наука а злих зла. Тож коли прийде ся вам укладати з учителем, добре уважайте, яким він є учителем, та залитайте і тих у котрих був, щоби знати кому свої діти віддаєте. Учуйте, щоб учитель був і нашої віри і нашого обряду. Такий то буде діти і по руськи вчити, навчить і катехізму, може научити і пісень церковних і хор в церкві заложити і утримувати, одним словом може бути таким якого потреба, що виховує ваші діти на добрих, чесних християн, на порядних людей. А як доброго учителя знайдете, то не жалуйте ему гро-

ший, платить йому добре, бо на добру пенсію заслуговує. Добра наука і добре виховане дитини то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема.

А коли не можна знайти учителя Русина, то добре питайте якої віри єсть учитель, що до вас зголошує ся. Бо если на те не будете зважати, а приймете когонебудь, то та байдужність о сьвяту віру і та неувага моглаби принести гіркі овочі.

Повірте приміром діти протестантови або чоловікови иншої якої секти. Нема сумніву, що з школи винесуть якусь трутину, котра вам добра в хату не принесе. Най приміром учитель в школі висьміває який з наших обрядів от хотяйби лишень водосьвятів. Еже то може в серци дитини прийняти ся, дитина може поволи научити ся легковажити сьв. обряд, тай церковні устави, тай народні звичаї.

Вже не то, що їх не розуміє, може не розуміти, а еще цінити, але вже легковажить, але вже сьміє ся, а еще крок наперед, і цілком відкине. А щож доперва сказати о тім, если би учитель хотів свою віру над все захвалювати, до своєї віри тягнути а може наш обряд і нашу віру понижати в очах дитини. Кождий видить, яке з того виходить небезпеченство. А еще гірше буде, если учитель стане впокувати в діти цілковиту байдужність на все, що Боже, на все що до віри відносить ся. Як стане захвалювати ось таку, не знати як сказати, чи релігію, чи цілковиту безвіру як пр. “що в житю нема річи важнійшої від гроший, як хто має гроші, то всьо має, а решта пусте, от коби много житя ужити, коби обовязки легкими зробити”. або знова такс: “що кожда релігія однаково добра, чи однаково непотрібна, от старі забобони тай тільки”; або знова: “не знати, як то Ісус Христос вчив, не знати що правда в сьвітї”.

Кождий видить, що хотяйби професор не часто сказав таке або подібне слово, то оно все таки душам дитини поволи шкодить, підкопує то найбільше добро, яке нам Бог дав, а яке нам наші батьки лишили, підкопує віру, підкопує привязанє до

народности, до обряду, а місто щось доброго подати, піддає душі трутину сумніву, насмішок, байдужности і якоїсь новости, що може подобався а добра не принесе.

Еще старша молодіж легше оборонить ся перед такою пропагандою фалшивої науки, але і старші хлопці все суть наражені на правдиве небезпеченство для душі. Для того як маєте своїх синів віддати до висшої школи, тож уважайте, щоб була або школа католицька або если такої нема, щоби-те хлопців добре пильнували і добре перестерігали перед злим впливом непевної науки.

А коли приймаєте учителя, добре питайте, якої він віри? Бо коли не може бути нашої народности і нашого обряду, то бодай, щоби був тої самої віри, що ми, т. в. щоби був католиком.

Будьте добрими горожанами.

Бог дав вам в Канаді много дочасних дібр. Уживайтеж їх добре і будьте Богу вдячними; вірністю і любовю відплачуйтеся Ему за Его дари.

Будьте вдячними для краю, котрий вас приняв і дав вам можливість нового, ширшого і лучшего життя. Будьте добрими горожанами Канади, будьте правдивими, щирими і добрими канадійцями. Не забувайте бесіди, яку вам діди і прадіди передали в спадщині. Держіть ся всіх добрих старих руських звичаїв. Не встидайте ся ані руської мови, ані руського обряду, голосно признавайте ся до того, що ви Русинами, лиш старайте ся поступованем своїм з'єднати і собі і народови поважане і славу у людей. Ані наш обряд, ані наша бесіда не перешкаджає вам в нічим бути добрими, привязаними до краю і о добро краю дбалими горожанами Канади.

Жиєте під панованем короля Англії будьтеж для него щирими і добрими підданими. Жиєте під свобідною і мудрою управою краевого і провінціональних правительств. Шануйтеж управу і устави Канади. Виконуйте також всі права свобідних горожар; беріть уділ в житю публичнім і політич-

нім. Розвагою, солідарністю, сильними пересвідченнями і привязанем до сьв. віри можете зеднати руському народови і славу і силу. Не лишень для себе, але і для цілої Канади можете примнажати дочасного добра, бо чесна праця кожного горожанина є добром цілого краю, а праця публична : політична має на оці передовсім загальне добро всіх, а на другім місци добро кожного з окрема.

А у всіх працях і змаганнях перед всім старайте ся о поміч з неба, не забувайте, що “всяко даяніє благо і всяк дар со вершен свише єсть сходяй от Отца світов” (Яков I,17). В Божих руках ціла наша будучність, в Божих руках наше щастє і наше жите. З Божим благословенєм і Божою ласкою можемо всьо осягнути, а без Бога ніколи до нічого не дійдемо. Любім Єго, служім Єму вірно, щоби сьмо колісь могли оглядати безконечну красоту Єго лиця і могли з ангелами і сьвятими Єму славу, честь і поклоненє возслати Отцю і Сину і сьв. Духу, нині і присно і во віки віков. Амінь.

† Андрей Митрополит.

